

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครูเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญต่อระบบการเรียนรู้การสอนของไทย นับจากอดีตดำเนินมาถึงปัจจุบัน เมื่อสังคมและค่านิยมแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ค่านิยมของบุคลากรครูจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ แต่เดิมเจตคติต่อวิชาชีพครู ส่วนใหญ่คาดหวังว่าวิชาชีพครูเป็นเสมือนอาชีพที่สามารถทำงานได้ตลอดชีวิต ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นที่เรียนรู้และหาประสบการณ์เพื่อก้าวกระโดดไปที่อื่นเมื่อมีโอกาสและความก้าวหน้าที่ดีกว่า เป็นเสมือนที่อาศัยพักทำงานไปโดยไม่คำนึงถึงผลผลิตที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน นั่นอาจเป็นความรู้สึกของบุคคลที่ขาดความผูกพันต่อวิชาชีพ บุคคลที่มีความผูกพันต่ออาชีพของตนนั้น จะมีความตั้งใจที่จะลาออกน้อย และมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานสูง (Cohen, 1998, p. 81) ซึ่งสอดคล้องกับ มาวเดย์ เพอร์ธเตอร์ และสเติร์ (Mowday, Porter & Steers, 1982) ที่กล่าวว่า พนักงานที่ไม่มีความผูกพันต่อองค์กรนั้นจะมีการละทิ้งหน้าที่ แสดงออกถึงพฤติกรรมถดถอยต่อการทำงาน เช่น การไม่มาทำงาน การลาออก การมาทำงานสาย การขาดและการลา

ความผูกพันเป็นจิตลักษณะที่สำคัญที่เป็นผลผลิตของกระบวนการใช้ครูที่เกิดกับตัวครูตามหลักการบริหารครู ครูที่ผูกพันกับโรงเรียน กับงานสอน กับนักเรียน กับวิชาที่สอนย่อมปฏิบัติงานของตนได้มีประสิทธิภาพสูงกว่าครูที่มีความผูกพันน้อยกว่า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 23) การที่บุคคลจะมีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มประสิทธิภาพได้นั้นต้องมีความผูกพันต่อวิชาชีพที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งปัจจุบันความผูกพันต่อวิชาชีพ ได้ถูกนำมาศึกษาในหลาย ๆ กลุ่มวิชาชีพ รีเยส (Reyes, 1990) กล่าวว่า ความผูกพันนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะมีความสัมพันธ์กับการมีความพยายามในการทำงาน และการมีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้น ความผูกพันที่มีโดยสมัครใจนั้นมีความสำคัญมากในโรงเรียน ไฟร์สโตนและเพ็นเนล (Firestone & Pennell, 1993, p. 493) ได้ชี้ให้เห็นว่า ความผูกพันของครูนั้นมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน กล่าวคือ ความผูกพันนั้นมีความจำเป็นสำหรับครู "ในเรื่องการมีแรงจูงใจในการประกอบวิชาชีพ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติตน จะมีความต้องการที่ซับซ้อนที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแสดงถึงความผูกพันต่อวิชาชีพออกมา มีผลให้ผลงานมีประสิทธิภาพ" แต่ในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน จากการประเมินแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาในภาพรวมทุกหน่วยงาน

(เขตการศึกษา สำนักงานศึกษาจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ) พบว่า สมรรถนะของนักเรียนในด้านความรู้ และความคิดยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 66) การจัดการเรียนให้ประสบผลสำเร็จ หรือการที่นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงหรือต่ำนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน ปัจจัยที่สำคัญได้แก่ ครูผู้สอน (Zimmerman, 1989, p. 329) ครูผู้สอนต้องมีความผูกพันต่อวิชาชีพ และต้องทุ่มเทกับการสอนอย่างเต็มที่ ครูที่มีความผูกพันต่อวิชาชีพจะส่งผลให้มีความกระตือรือร้นในการทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ หากโรงเรียนสามารถทำให้ครูมีความผูกพันต่อวิชาชีพได้มากเท่าใดก็จะทำให้ครูมีความปรารถนาที่จะอยู่ในวิชาชีพนั้นต่อไป ทุ่มเทความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ มีผลงานที่น่าพอใจ (Hall et al., 1970, p. 167)

การสนับสนุนทางด้านวิชาชีพ เป็นปัจจัยที่ต่อส่งผลความผูกพันต่อวิชาชีพของครู ซึ่งจากการศึกษาของซิงห์ และบิลลิงลีย์ (Singh & Billingley, 1998) พบว่า การสนับสนุนจากผู้บริหาร เพื่อนครู และปัจจัยส่วนบุคคลของครู ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู สอดคล้องกับ แฮกแมน และอินแฮม (Hackman & Oldham, 1980) ได้ศึกษา ผลป้อนกลับของงาน พบว่า การที่ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบถึงข้อมูลโดยตรงและชัดเจนของผลงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้วนั้นจากผู้บริหาร จะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานนั้นมีความผูกพันต่อวิชาชีพ สุทธิลิด และเดย์ (Huselid & Day, 1991) ได้ศึกษาความผูกพันต่ออาชีพ กับการทุ่มเทในงานและการเปลี่ยนงาน กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารระดับต้นจำนวน 241 คน จากบริษัทขายปลีก 150 บริษัท และวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อวิชาชีพ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับงาน การสนับสนุนกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน การสนับสนุนกันระหว่างพนักงานกับผู้บริหาร ส่วน ไฟร์สโตน (Firestone, 1993) ได้ศึกษา การสนับสนุนของหัวหน้าสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู โดยประเมินจาก การวางแผนการทำงาน นโยบายการทำงานที่แตกต่างกัน ลักษณะความมุ่งมั่นในการทำงาน ผลตอบกลับที่ได้รับพิจารณาจาก อิสรภาพจากการทำงาน ความร่วมมือ ความช่วยเหลือโอกาสในการเรียนรู้และแนวทางการทำงาน พบว่าครูที่ได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้าสถานศึกษาจะมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันเพิ่มขึ้น และยังได้ผลงานที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อวิชาชีพมากขึ้น และจากงานวิจัยของ อินเจอร์ซอล และริชาร์ด (Ingersoll & Richard, 1997) ได้ศึกษา เรื่องวิชาชีพครู และความผูกพันของครู ระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในโรงเรียนที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี 1990-91 การวิเคราะห์เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ

กับความผูกพันของครูที่มีต่อวิชาชีพของตน พบว่า การให้การสนับสนุนจากผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อวิชาชีพของครู

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าความผูกพันต่อวิชาชีพของครูเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่ทำให้ครูดำเนินงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างเต็มความสามารถและอย่างเต็มใจ หากครูขาดความผูกพันต่อวิชาชีพแล้วนั้น ก็จะมีแนวโน้มว่าครูจะปฏิบัติตนได้อย่างไม่เต็มความสามารถและอาจขาดประสิทธิภาพในการทำงาน มีผลทำให้นักเรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน เนื่องจากครูอาจจะไม่ได้สอนด้วยความตั้งใจและทุ่มเทเท่าที่ควรจะเป็น ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสาเหตุของความผูกพันต่อวิชาชีพของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเลือกใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ที่รวมตัวแปรแฝงเข้าไปในโมเดลการวิเคราะห์ ในการศึกษาว่าการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและจากเพื่อนครู รวมทั้งปัจจัยส่วนบุคคลของครูจะมีผลต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู หรือไม่อย่างไร เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมความผูกพันต่อวิชาชีพของครูต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาชีพและปัจจัยส่วนบุคคลของครูที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการสนับสนุนด้านวิชาชีพที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานของการวิจัย

การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการสนับสนุนด้านวิชาชีพที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแปรและกำหนดความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรในโมเดลจากแนวคิดและงานวิจัยของ ซิงห์ และบิลลิงลีย์ (Singh & Billingley, 1998) ที่ว่า การสนับสนุนด้านวิชาชีพของผู้บริหารและเพื่อนครู รวมทั้งอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลของครูส่งผลต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู ทำให้ได้โมเดลสมมติฐานแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการสนับสนุนด้านวิชาชีพที่มี

อิทธิพลต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู
ได้แก่

1.1 ตัวแปรการสนับสนุนจากผู้บริหาร

1.2 ตัวแปรการสนับสนุนจากเพื่อนครู

1.3 ตัวแปรเพศ

1.4 ตัวแปรประสบการณ์การทำงาน

2. ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความผูกพันต่อวิชาชีพ
ของครู ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้บริหาร เพศ และระดับการศึกษา

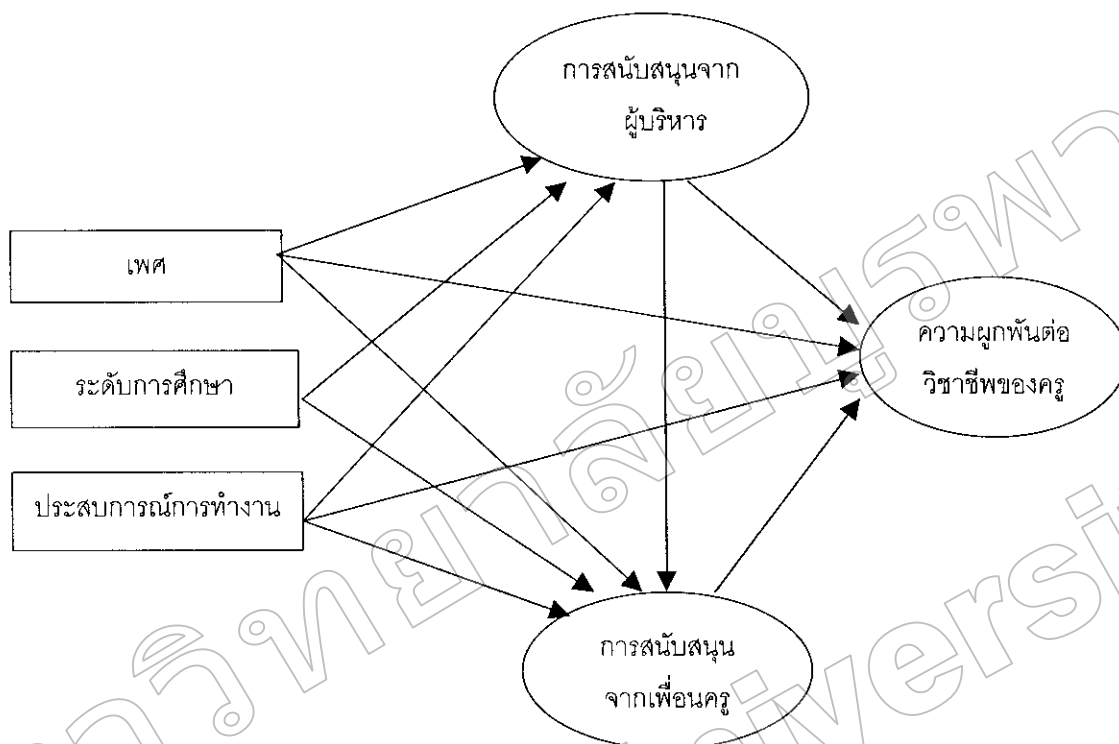
โดยที่อิทธิพลทางอ้อมจะส่งผ่านตัวแปรต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ตัวแปรการสนับสนุนจากผู้บริหารมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความผูกพันต่อวิชาชีพ
ของครู โดยส่งผ่านตัวแปรการสนับสนุนจากเพื่อนครู

2.2 ตัวแปรเพศมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู โดยส่งผ่าน
ตัวแปรการสนับสนุนจากผู้บริหาร และการสนับสนุนจากเพื่อนครู

2.3 ตัวแปรระดับการศึกษามีอิทธิพลทางอ้อมต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู
โดยส่งผ่านตัวแปรการสนับสนุนจากผู้บริหาร และการสนับสนุนจากเพื่อนครู

2.4 ตัวแปรประสบการณ์การทำงานมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความผูกพันต่อวิชาชีพ
ของครู โดยส่งผ่านตัวแปรการสนับสนุนจากผู้บริหาร และการสนับสนุนจากเพื่อนครู

ภาพที่ 1 โมเดลสมมติฐานแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการสนับสนุนด้านวิชาชีพ
ที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบว่าความผูกพันต่อวิชาชีพของครู มีสาเหตุมาจากปัจจัยใดบ้าง ได้แก่ ปัจจัยการสนับสนุนด้านวิชาชีพจากผู้บริหารและเพื่อนครู และปัจจัยส่วนบุคคลของครู
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดกิจกรรมที่ทำให้ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและเพื่อนครูมากขึ้นมีความผูกพันต่อวิชาชีพของครูมากขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดทางภาคตะวันออกในปีการศึกษา 2546 ซึ่งประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว จำนวนทั้งสิ้น 6,661 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างคือ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดทางภาคตะวันออก ในปีการศึกษา 2546 จำนวน 450 คน

2. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการสนับสนุนด้านวิชาชีพที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อวิชาชีพของครูเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linear Structural Relationship Model) ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ตัวแปรต้น ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ ดังต่อไปนี้

2.1.1 ตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่

2.1.1.1 ตัวแปรการสนับสนุนจากผู้บริหาร

2.1.1.2 ตัวแปรการสนับสนุนจากเพื่อนครู

2.1.2 ตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร ได้แก่

2.1.2.1 เพศ

2.1.2.2 ระดับการศึกษา

2.1.2.3 ประสบการณ์การทำงาน

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ตัวแปรแฝงความผูกพันต่อวิชาชีพของครู

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความผูกพันต่อวิชาชีพของครู (Teachers' Professional Commitment) หมายถึง การวางแผนการทำงานของครูอย่างต่อเนื่อง ยอมรับจุดมุ่งหมายและคุณค่าของวิชาชีพครู มีความเต็มใจที่จะทำหน้าที่เพื่อองค์กร/วิชาชีพ และปรารถนาจะรักษาความเป็นสมาชิกภาพในวิชาชีพครูนั้นไว้ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ความผูกพันอันเนื่องมาจากความรู้สึก ความผูกพันอันเนื่องมาจากผลตอบแทน ความผูกพันอันเนื่องมาจากหน้าที่

1.1 ความผูกพันอันเนื่องมาจากความรู้สึก (Affective Commitment) หมายถึง การที่บุคคลมีอารมณ์ยึดมั่น มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะอยู่ในวิชาชีพนั้น และรู้สึกว่าการ

เป็นส่วนหนึ่งและเกี่ยวข้องกับวิชาชีพอย่างเหนียวแน่น แสดงออกโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการเป็นสมาชิกในสมาคมทางวิชาชีพ หรือการสมาคมทางวิชาชีพ

1.2 ความผูกพันอันเนื่องมาจากผลตอบแทน (Continuance Commitment) หมายถึง ความผูกพันที่เกิดขึ้นเนื่องจากการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่อาจจะสูญเสียไปหากออกจากวิชาชีพ และรับรู้ว่าคุณค่าทางเลือกอื่นที่ดีกว่า

1.3 ความผูกพันอันเนื่องมาจากหน้าที่ (Normative Commitment) หมายถึง ความผูกพันที่เกิดขึ้นเนื่องจากรับรู้ว่าเป็นพันธะ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อตนที่จะอยู่ในวิชาชีพ

2. การสนับสนุนด้านวิชาชีพ หมายถึง การได้รับการช่วยเหลือ การเอาใจใส่ดูแล คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ภาระงานของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ จากผู้บริหารและจากเพื่อนครู

3. การสนับสนุนจากผู้บริหาร (Principal Support) หมายถึง การส่งเสริมของผู้บริหารในด้านการให้ความช่วยเหลือ การให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่ครู วัตถุประสงค์ 5 ด้าน ได้แก่ การสื่อสาร การประเมินผลงาน การสนับสนุนด้านการสอน การสนับสนุนด้านกฎระเบียบ การสนับสนุนด้านทรัพยากร

3.1 การสื่อสาร หมายถึง การติดต่อสื่อสารความหมายอย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้บริหารกับครู

3.2 การประเมินผลงาน หมายถึง การพิจารณาผลการปฏิบัติงานของครูในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการสอน ด้านผลงาน ด้านพฤติกรรมให้เป็นไปอย่างยุติธรรม

3.3 การสนับสนุนด้านการสอน หมายถึง การส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ การจัดการสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนแนวทางในการปฏิบัติ จัดครูสอนตามความรู้ความสามารถและตรงตามสาขาวิชาเอก

3.4 การสนับสนุนด้านกฎระเบียบ หมายถึง การดูแลกดดันในการปฏิบัติงาน ให้ครูรักษาวินัยในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มงวด มีระเบียบปฏิบัติที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันทุกระดับสายงาน มีการกล่าวกล่าวตักเตือนและบทลงโทษที่ชัดเจน

3.5 การสนับสนุนด้านทรัพยากร หมายถึง การส่งเสริมครูด้านงบประมาณในการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่จะเป็นประโยชน์กับผู้เรียน การให้การสนับสนุนด้านการศึกษาค้นคว้าของครูทั้งนอกและในประเทศ

4. การสนับสนุนจากเพื่อนครู (Peer Support) หมายถึง การส่งเสริมจากเพื่อนครู เกี่ยวข้องกับการกิจหลักของโรงเรียน ซึ่งวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัวแปร ได้แก่ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการให้ความร่วมมือ

4.1 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หมายถึง การปรึกษาหารือกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสอน เพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้การสอนมีประสิทธิภาพให้ดีขึ้น

4.2 การให้ความร่วมมือ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อนครูในด้าน การปรับปรุงการสอน การแก้ปัญหาในการสอน การจัดชั้นเรียน การจัดกิจกรรมของโรงเรียน

5. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของครู แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี

6. ประสบการณ์การทำงาน หมายถึง จำนวนเวลาในการปฏิบัติงานนับเป็นปี ตั้งแต่รับราชการในตำแหน่งครูปฏิบัติการสอน (เกินกว่า 6 เดือน นับเป็น 1 ปี)

7. เพศ หมายถึง เพศของครู

8. ครู หมายถึง บุคลากรที่รับราชการในตำแหน่งปฏิบัติการสอน มีหน้าที่ด้านการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน